

Viesturs Rudzītis
psihoterapeits

Kliedziens kā dvēseles kods

20. gadsimta diktatoru Ļeņina, Staļina un Hitlera dzimtaskoki.

Stāsti par 20. gadsimta lielākajiem bendēm jāsāk ar galveno vienojošo tajos – viņi visi ir dzimuši „nāves ēnā” – laikā, kad to ģimenes ir dzīvojušas ciešanās par pirms tam dzimušu viena vai vairāku bērnu nāvēm. Un iemesls, kāpēc šie diktatori parādās šajā grāmatā ir viens – Nāve. Jo arī divi latvieši, kuru dzimtaskokus es esmu ir analizējis - Jānis Rainis un Andrejs Pumpurs – ir dzimuši šādos apstākļos.

Nāve, Aida valstība, trešā tēva dēla liktenis – tā varētu šo visu dēvēt, lai pētījums būtu pilnīgs. Tomēr – šī valstība ar savu līdzšinējo nedefinētību un mūsu nezināšanām par to joprojām ir tik „varīga”, ka mēs iestrēgstam Aidā gluži tāpat kā mūsu varoņi. Gan šī, gan iepriekšējo stāstu varoņi.

Protams, jaundzimušais pats vēlākajā dzīvē neatceras, kā ir juties dzimstot. Šajā laikā viņa apziņa vēl nav attīstījusies un līdz ar to – nav varējusi ietekmēt ne savu, ne pārējo psihi. Taču tas, ka šādu dzimšanas apstākļu nozīme nevienā no mūsu varoņu pašatklāsmēm un biogrāfiskajiem pētījumiem nav, manuprāt, atbilstoši novērtēta, liecina arī par pētnieku un, iespējams, arī vairuma cilvēku kādu īpašu „aklo punktu” apziņā.

Jo, ja pavisam nedaudz piepūlas, tad taču nevar nesaprast, ka jaundzimušo nevar būtiski neietekmēt vecāku ģimenes emocionālais stāvoklis. Turklāt, jo jaunāks ir šis jaundzimušais, jo „tukšāka” un atkarīgāka, neaizsargātāka pret ārējo vidi ir tā psihe un līdz ar to lielāks programmējošais iespaids no tā, kā jūtas vecāki. Agrīni piedzīvotā un tādēļ programmējošā psihiskā realitāte nekur nevar pazust – tā parādās vai nu uzvedības vai slimības (psihosomatiskā) līmenī. Un sevišķi uzvedības līmeni mēs šeit pētīsim.

Nāves pārdzīvošanas novērtēšana un apzināšanās var notikt, ja dzimtas vai ģimenes dzīve tiek skatīta dzimtaskoka kopsakarībās – tā, it kā tā būtu viena cilvēka dzīve. Tuvinieku nāves emocionālo nozīmi apzinātā vecumā katrs no mums spēj novērtēt visā pilnībā. Apzināšanās ļauj strādāt ar nāves sekām psihē – sērot. Neapzināšanās – liek projicēt (izspēlēt) traumu uz objektīvo realitāti, par ko mēs pārlicināsimies šajā nodaļā.

Kas ir sērošanas darba pamatā? Tā ir objektīvo nāves faktu saistīšana ar subjektīvajiem emocionālo pārdzīvojumu faktiem. Tā, piemēram, paņemot

rokās norvēģu gleznotāja Edvarda Munka (1863 – 1944) darbu katalogu, ir viegli ieraugāma un saprotama viņa dzīves un glezniecības nesaraujamā saikne ar to, ka Munka dzīvē pirmo vijoli spēlēja tieši nāve. Piedzimis kā otrais bērns ārsta ģimenē, viņš 5 gadu vecumā pieredz mātes, bet 14 gadu vecumā – vecākās māšas nāvi no tuberkulozes. Tā kā tas ir noticis gleznotāja dzīves apzinātajā vecumā, sērošana – šajā gadījumā arī gleznojot – ir notikusi. Viņam gandrīz visas gleznas ir nāves apdvestas. Pati slavenākā un pati aktīvākā no visām – „Kliedziens” – droši vien ir pazīstama katram. Tieši šajā vārdā man gribējās nosaukt arī šos stāstus.

Tomēr atgriežoties pie hipotētiskā „aklā punkta” – kas tas ir? Acīmredzot – psiholoģiskā aizsardzība. Jo ja tādas nebūtu, cilvēks pats nevarētu ietekmēt – sērot vai nē. Viņam būtu jāizjūt viss tas pats, kas Munkam. Ja viņam šāda aizsardzība ir, tad tas dot iespēju neapzināties, bet izstrādāt sēras neapzināti – uzvedībā vai slimībā. It kā vilinošas iespējas no pirmā acu uzmetiena. Tomēr paraudzīsimies uz tām tuvāk.

Nāves statistika.

Vislielākā „kapsēta” uz dzimšanas brīdi ir Ādolfa Hitlera ģimenē. Savai tobrīd 29 gadus vecajai mātei un 52 gadus vecajam tēvam viņš ir ceturtais kopīgais bērns. Pirmie trīs – divi brāļi un māsa - ir miruši divu gadu laikā pirms Ādolfa nākšanas pasaulē. Viņam ir nācies piedzīvot arī kaut ko līdzīgu kā Munkam. 11 gadu vecumā mirst 5 gadus jaunāks brālis, 14 gadu vecumā – tēvs, bet 18 – mīļā māte. Turklāt kapsēta ir bijusi arī Ādolfa tēva – Aloiza galvā jau kopš bērnības. Dzimis no nezināma tēva, viņš 5 gadu vecumā zaudē māti.

Josifs Džugašvili ienāk šai saulē caur ģimeni, kurā divu pēdējo gadu laikā miruši divi vecākie dēli, bet Vladimirs Uļjanovs – ģimenē, kas divus gadus atpakaļ zaudējusi meitiņu Olgu. Gadu pēc Volodjas dzimst vēl viena Olga, taču mirst arī tā – 20 gadu vecumā, bet 21 gada vecumā ar nāvi tiek sodīts par viņu 4 gadus vecākais brālis Aleksandrs. Agri mirst arī tēvs – kad Vladimirs ir sasniedzis 16.

Par māti, viņas sērām un to ietekmi uz attiecībām ģimenē.

Visu triju mūsu varoņu ģimenēs redzam līdzīgu ainu – pēc viņu piedzimšanas mātes tur viņus sev cieši klāt un cenšas neatlaist no sevis prom, cik vien ilgi iespējams. Vislabākos rezultātus ilgturēšanā gūst Leņina māte – viņa kopā ar vecāko meitu Annu un jaunāko – Mariju līdz pat savai nāvei ir tuvāka savam „zelta puisēnam” nekā Krievijas proletariāta vadoņa oficiālā sieva – Naģežda Krupskaja.

Mēs nezinām, vai vienīgais šādas turēšanas iemesls ir bijusi psiholoģiskā reakcija uz mazās Olgas, tad vīra un pēc gada – vecākā dēla

Aleksandra nāvēm, un tad vēl pēc 4 gadiem - lielās Olgas nāvi. Kaut kāda nozīme noteikti ir bijusi notikumiem Marijas Aleksandrovnas pašas ģimenē – brāļa pašnāvībai, visticamāk.

Viņa visu savu dzīvi palīdzēja un sekoja saviem bērniem visur – arī trimdā. 1916. gadā, kad viņa nomira, Ļeņins izjuta finansiālas neērtības, jo nevarēja vairs paļauties uz mātes – valsts padomnieka atraitnes – pensiju. Banku ekspropriācijās un krāpšanas afērās, veidojot fiktīvas laulības ar bagātām mantiniecēm, ko veica partijas bandinieki, iegūtā nauda bija beigusies. Vēl daļu no boļševiku finansēm bija „deponējuši” pie sevis kādreizējais elks Kārlis Kautskis un viņa Vācijas sociāldemokrāti. Un tad vēl izbeidzas mātes pensija...

Droši vien Ādolfa Hitlera māte būtu sasniegusi līdzīgus panākumus – viņa bija ļoti pieķērusies vienīgajam dzīvajos palikušajam dēlam. Vienīgajam no 4 dzemdētajiem. Pieķertots uz visu mūžu, ja priekšlaicīgi ar vēzi nemirtu pati. Tomēr ar to vien, ka visu pubertātes vecumu – kopš 13 gadiem – Ādolfam nebija tēva, kas regulētu „attālumus” attiecībās ar māti, noveda pie tā, ka šie attālumi bija minimāli – viņi abi it kā saplūda kopā. Un tad māte saslima – tas ir kā dabūt vēzi jaunajā – apvienotajā organismā. Un tad vēzis atņēma Ādolfam šo tikai uz pieciem gadiem atgūto sevis daļu

Josifam Džugašvili būt „zem mātes brunčiem” traucēja lielā nabadzība, kurā ģimene eksistēja. Lai fiziski izdzīvotu, mātei bija jābūt prom – jāstrādā svešās mājās visvienkāršākie darbi. Tā viņa varēja parādīt savu patieso tuvību dēlam. Kā arī neatlaidīgi un pašizliedzīgi virzot Josifu pa izglītošanās ceļu un iejaucoties tajā, tiklīdz manīja kādus traucēkļus. Bet būt zem šiem brunčiem veicināja nedrošība, kas izrietēja no tēva alkoholisma un vardarbības. Abiem kopā ir vieglāk drebēt.

Arī jau analizētā Andreja Pumpura māte dēlu turēja sev klāt. Izņēmums bija Dārta Pliekšāne ar savu Jāni, kuru viņa „atdeva” vecākajai meitai, kas dēlam, protams, bija tikai mātes kā objekta nomaiņa, bet nevis seperēšanās sasniegums..

Kas liek mātēm šādi uzvesties? Visparastākie skaidrojumi ir altruistiski – ka mātei tā jārikojas arī, ja neviens līdz tam nav miris. Vai – aiz rūpēm. Netiek pamanīta šaurā taciņa uz egoistiskiem skaidrojumiem – aiz bailēm, ka nemirst arī šis. Vai – savai drošībai. It kā māte nedrīkstētu būt egoistiska. It kā viņas traumu sadziedēšanas resursi vienmēr būtu neizsmeļami. It kā vienmēr būtu kāds cits, kas par viņu rūpējas.

No zaudējuma traumas viedokļa raugoties, visas mūsu varoņu mātes var pētīt lūkojoties, cik tālu viņas tikušas traumas izārstēšanas dinamikā.

Šo trīsdimensionālo konstrukciju liekot kopā ar seperētības pakāpi no mātes psihiskās realitātes, kuru es esmu atainojis tālāk sekojošā izlikumā, es dabūju svarīgas hipotēzes par saiknes māte – dēls ciešuma no vienas puses un mātes zaudējumu krātuvju „tīrības”, ekstroversijas – introversijas, kā arī sievišķības – vīrišķības no otras puses savstarpējo saikni.

Piesaistīšanās < Hitlers Ļeņins Rainis Staļins Pumpurs > Seperācija

Man nenovēršami sanāk, ka mātes zaudējuma traumas dziļums, introversija un vīrišķīgums ir tie spēki, kas nelaiž dēlu prom. No mūsu piecinieka Staļinam, bet īpaši Pumpuram tie ir traucējuši vismazāk. Un viņiem vienīgajiem no visiem bija ne tikai sievas – mātes, bet arī sievas – sievietes, tādēļ varēja būt arī bērni. Es nebrīnītos, ja bioloģiski domājoši ārsti konstatētu, ka funkcionēšana Mātes lomā attiecībā uz savu partneri rada sievietei tādas fizioloģiskas izmaiņas, kas neatļauj iestāties grūtniecībai. Bet tas jau ir cits stāsts.

Mums ir svarīgi apkopojot secināt – **ja māte ir vesela, prot izpaust savas jūtas un sievišķīga, dēls no viņas pašas un viņas traumām vieglāk tiks prom.** Vai kādu šāds konstatējums pārsteidz?

Par tēviem un viņu atbalstīšanas spēju.

Un atkal jāsaka – visu triju mūsu varoņu ģimenēs tēvi ir bijuši emocionāli attālināti no ģimenēm, savām sievām un līdz ar to – no savas emocionālā atbalstītāja, ģimenes drošības sajūtas avota funkcijas, dzimstot bērnam tūlīt pēc vecāko bērnu nāves. Visarions Džugašvili bija drūms, agresīvs, savu vīrieškārtas senču zaudējumos un Kaukāza asinsatriebības pienākumos iestidzis dzērājs – tik novājināts fiziski un garīgi, ka apņēmīgā Keke – nākamā „cara” Staļina māte Jekaterina, dzimusi Geladze, spēja fiziski ņemt virsroku, kad tas kārtējo reizi apdraudēja dēlu.

Arī audzītēva uzvārdā – par Hitleru jau brieduma gados pārdokumentētais Aloizs Šiklgrūbers bija dzērājs, kaut arī dzīvē panākumus guvis. Arī agresīvs, turklāt 23 gadus vecāks par sievu. Arī ar saviem iemesliem būt sarežģītam – dzimis ārļaulībā, piecu gadu vecumā dabūjis patēvu, bet 10 gadu vecumā zaudējis māti. 13 gadu vecumā devies plašajā pasaulē laimi meklēt. Laimi – ne tikai sekmīgas karjeras, bet arī daudzu sieviešu izskatā. Pirmā sieva viņam bija 14 gadus vecāka, otrā – 25 gadus jaunāka, trešā – bija Hitlera māte. Vēl bija daudzas citas sievietes.

Ļeņina tēvs nebija ne dzērājs, ne kauslis. Tomēr attiecībā uz tēva tēvu Nikolaju Uljanovu, kurš miris, kad viņa ceturtajam bērnam Iljam bijuši tikai 4 gadi, alkoholisma diagnoze ir iespējama. Pirmkārt, gan paša Iljas, gan viņa

bērnu Aleksandra un Vladimira, un jaunākās meitas Marijas sejas vaibstos atvīd kaut kas no tā sauktā „fetālā alkohola sindroma”. Otrkārt, Iljas par 13 gadiem vecākais brālis paliek neprecējies un ir ļoti rūpējies par jaunākā brāļa audzināšanu un izglītību. Var jau būt, ka Tēva loma pēc tēva nāves. Bet varbūt disfunkcionālas ģimenes Varoņa loma – un ja tā, tad Ilja varētu būt bijis ļoti nedrošs un psiholoģiski nediferencēts, neskatoties uz augsto intelektu un labo izglītību. Jo tas, ka viņš bijis vientuļnieks, daudz braukājis apkārt darba darīšanās, ir dokumentēts fakts.

Turklāt Simbirskā ģimene ieradusies, Marijai Aleksandrovnai esot grūtniecībā ar Vladimiru. Darba maiņas, pārcelšanās satraukumi neilgi pēc viena bērna nāves un pirms otra dzimšanas... Tūlīt pēc dēla piedzimšanas tēvs aizbraucis kārtējā komandējumā pa plašo guberņas skolu saimniecību.

Par mūsu iepriekšējo rakstu varoņu Raiņa un Pumpura tēviem mēs tāpat varam lietot vārdu – attālināts. Raiņa tēvs – darba, lepnības, vecākās meitas aprūpes un citu sieviešu dēļ. Pumpura tēvs – vājuma, nabadzības un visticamāk – alkohola dēļ.

Dēls kā personība ar savu identitāti nevar veidoties kā normāla heteroseksuāla būtne, ja tam ir „jāturpinās”, tikušam „uzpotētam” uz mātes – sievietes – identitātes. Viņš var augt, tikai, ņemot spēku no vīrišķas saknes. Bet visu mūsu varoņu gadījumā tas nevar notikt, jo tēvs ir tālu prom. Kas atliek dēlam? Viņam ir jāizveido Varoņa loma, kas „atbrīvo” tēvu – to var izdarīt tikai nogalinot šo – nepareizo, lai dotu vietu tam īstajam, kuru nepareizais ir apspiedis un pakļāvis savai negatīvajai visvarai. Kad tas notiks, tēvs būs tuvāk...

Ir ļoti mulsoši dēlam ieraudzīt, ka šis „kāds, kurš apspiedis un attālinājis tēvu” ir neviens cita kā māte. Ieraugot to, nemaz nav jābūt nogalinājušam savu īsto tēvu Lāju un gulējušam ar māti Iokasti, lai sajustu tik stipras emocionālas sāpes, ka vieglāk ir izdurt sev acis, neko neredzēt un tikai just, kā sāp fiziski. Tas var būt ne tikai sevis sodīšanas, kā to paredz Freida vainas sajūtas koncepcija, bet gan mātes nesodīšanas vai glābšanas akts.

Oidip, pie tevis mēs atgriezīsimies! Šeit teikšu vien to, ka manuprāt, tu nogalināji tēvu Lāju tādēļ, ka gāji pie viņa, meklēji viņu – to, kas spētu būt kopā ar dēlu. Nevis to, kas tevi atdeva audzināšanā ganiem, ar zelta stieplītēm caurdūris kājas. Un devis vārdu Tūskainis (tulk no grieķu valodas tūska - oadema), it kā ņirgājoties par satūkušo kājiņu mokām.

Lājs to darīja, jo baidījās no tevis, Oidip. Bet bailes vienmēr piepildās, izspildās „impulsu drāmā”, ja tās neārstē, bēg... Taču turpinot no tava viedokļa – kā pieaugušam tev tāds tēvs kā Lajs nebija vajadzīgs. Viņš tāds tev bija vajadzīgs, bet nebija sasniedzams tavā bērnībā. Pieaugušajam Oidipam bija vajadzīgs cits tēvs – vai nu Karalis – nācijas tēvs, vai Dievs – garīgais tēvs. Izdurot sev acis, tu, Edip, pierādīji arī, cik ļoti tevī mīt nu jau mirušā Lāja bailes no šīs vīrišķās konfrontācijas ar iespējami stiprāku vīrišķu figūru. Un tu apvienojies ar Lāju, laupot sev acu gaismu un garīgi un sociāli sevi kastrējot.

Ir jābūt ļoti uzmanīgiem, nogalināšanu interpretējot kā slepkavību. Tā var būt arī upurēšana vai tās lomas nogalināšana, kuru subjekts šim objektam ir piešķīris. Tā, piemēram, Ābrahāma gatavība upurēt vienīgo dēlu Īzāku taču nevarētu būt jāsaprot kā Dieva pamudinājums tēviem slepkavot savus dēlus! Vienīgos!

Un protams, - ar to, ka Dievs dēla vietā sūta krūmos sapinušos upurjēru, viņš parāda, ka ir gribējis attālināt Ābrahāmu no dēla uztveršanas par visu savu dzīvi. Caur šo notikumu tēvs atgriežas pie savas dzīves, bet dēls iegūst savējo.

Sarežģīti? Man sarežģīta šķiet Freida Oidipa kompleksa koncepcija. Šī – Varoņa – vecāku glābēja un apvienotāja, manuprāt, parāda realitāti ģimenes trīsstūrī daudz saprotamāk.

Par ģimeni kā stipro klinti, uz kuras augt.

Stipra kā klints – vismaz no pirmā acu uzmetiena - varētu likties Uljanovu ģimene. Kopīgi izglītības centieni, saskaņotas vērtības, apzinīgums... Taču nav nemaz jāskatās ar palielināmo stiklu, lai pamanītu, ka ģimene ir izveidota uz divām savstarpēji ļoti tālu stāvošām klintīm.

No mātes Marijas Aleksandrovnas tēva (dzimuša kā Srula Blanka) puses nāk ebreju kultūras un reliģijas noliegums, vectēvam Moško pārejot pareizticībā. No mātes mātes (dzimušas Grossšopfas)– vācu un zviedru kultūra un luterānisms, no kura viņa precoties atteicās tikai formāli. Jau šādu divu klinšu pietuvināšanas darbu vienas paaudzes laikā ir grūti iedomāties padarāmu – varbūt saistībā ar to mātes vienīgais brālis Dmitrijs beidza dzīvi pašnāvībā. Tomēr Marija Aleksandrova iet vēl tālāk kā viņas māte – apprecot Ilju Nikolajeviču, kas tikai pēc papīriem ir krievs, lai arī pareizticīgs. Viņa senčos visdrīzāk ir gan pie musulmaņiem, gan budistiem, gan pie vienkāršiem pagāniem piederošu tautu asinis. Kā to var iedomāties – šādas tik atšķirīgas no kultūras viedokļa laulības? Pēc papīriem it kā viss kārtībā – sieva precoties pārgājusi pareizticībā. Taču Simbirskā viņa apmeklēja savu – luterāņu baznīcu. Un arī apglabāta ir Pēterburgas luterāņu kapos.

Varbūt viņa apprecējās aiz dusmām, izrietošām no vienīgā brāļa pašnāvības? Lai būtu kopā ar vīru, ko nav iespējams iemīlēt, bet ko drīkst izmantot, lai ienīstu ... Mātes piemēra atkārtošana, vai tieši otrādi – neapzināta, bet demonstratīva pašnāvība?

Ilja Nikolajevičs tomēr droši vien ir bijis tāds diezgan stumdāms. Tomēr tad, ja kāds to stumdīja – vecākais brālis vai sieva vēlāk – bija arī rezultāti. Radās pat iespāids, ka motivācija un idejas nāk no viņa. Viņa panākumus varētu noturēt arī par milzīgu, lomonosovisku attīstības alku sekām, kas it kā skaidri izpaužas ne tikai iegūstot universitātes izglītību, bet arī apprecot sievu – kulturāli eiropeisku luterānieti. Bet tā tas varēja izskatīties tikai no ārpusēs. Es redzu visus Uljanovu bērnus izmantotus kā mātes bruņas

pret tēvu. Tādēļ viņi visu mūžu uz pasauli skatīsies mātes acīm un visu mūžu cīnīsies pret visu līmeņu tēviem un viņu pārstāvētajām vērtībām.

Pašnāvnieciska uzvedība ģimenē turpinās – lai gan tā tas ir, tikai no vienas puses raugoties. Visi Uļjanovu bērni, ieguvuši tiem laikiem pirmklasīgu izglītību un būdami izcili apdāvināti, kļūst par teroristiem vai boļševikiem. Mātes dusmu realizācija? Pašnāvības tieksmju izpausme? Starp citu, Marijas Aleksandrovnas vienīgais mazdēls, simboliskajā vārdā Viktors nosaukts, dzima jaunākajam dēlam Dmitrijam. Bet tā sauca pašnāvību izdarījušo brāli...

Gan Staļina, gan Hitlera ģimenes ir klaji disfunkcionālas – tur ir gan alkoholisms, gan vardarbība. Mazais Josifs ir ticis ar spēku uz muguras mests pret klonu, pēc kā vairākas nedēļas čurājis asinis. Abās ģimenēs konflikts starp vecākiem ir bijis atklāts un abos gadījumos tajā ir uzvarējusi sievišķā puse – Visarions Džugašvili ir ticis vienkārši iztriekts no mājas un kļuvis par klaidoni, bet Aloizs Hitlers – nomiris. Tāpat agri – 55 gadu vecumā ir nomiris arī Ļeņina tēvs, atstājot dēlu uz vienas no divām klintīm stāvot.

Vēl par distanci starp vecākiem liecina tas, vai pie abu pušu vecvecākiem ģimene ciemojas un visādi ietekmējas vienādi. Staļina māte ir tikai kopā ar māti augusi bārene, kura uz vīra radiem vai nu nav paļāvusies, vai arī nav bijis uz ko paļauties. Vīra brālis gājis bojā dzērāju kautiņa laikā, vectēvs bijis tikpat „traks”. Tikai vīratēvs Vano – vīndaris – bijis mierīgas dabas ģimenes cilvēks.

Hitlera gadījumā caur viņa tēva apdopciju iznāk, ka māte un tēvs ir radnieki – tātad klintis stāv it kā ļoti tuvu, tomēr – tēva klints balstās uz mātes klinti.

Ļeņina māte pie savas vīra mātes bijusi tikai vienu reizi un nav tur laidusi arī bērnus, jo tur viņi tiekot „pārāk lutināti”. Arī vedeklu Marija Aleksandrovna nav pieņēmusi. Turklāt visā viņas ģimenē sievietēm ir bijusi tendence pārdzīvot savus vīrus, kā dēļ viņai 4 pašai gadu vecumā zaudējot māti (vienīgais izņēmums likumā), nākas pieņemt par pamāti tās māsu, kura savukārt ir pāragri zaudējusi savu vīru. Saiknes starp piecām māsām un viņu bērniem saglabājas stipras visu mūžu.

Apkopojot – visos mūsu varoņstāstos ir redzams, ka mātišķais elements ņem virsroku pār tēvišķo. To pašu var teikt par diviem latviešu varoņiem – Raiņa māte pārdzīvoja tēvu un no viņas tēva puses ģimenē ienāca panākumu gūšanas atslēga – prasme nomāt muižas. Bet Pumpurs un Lielvārdes folkloras bagātības ir ļoti cieši kopā ar viņa māti.

Ņemot vērā abu klinšu savienošanas nepieciešamības likumu, kas ir Varoņa lomas pastāvēšanas pamatā – tās darba uzdevums – **savu identitāti cilvēks dabū no sava dzimuma vecāka, bet ceļu – no pretējā dzimuma**, iznāk, ka visi mūsu varoņi – vīrieši ir dabūjuši galvenokārt ceļu zem kājām, jeb dzīves uzdevumu, ko noteikusi mātes (galvenokārt - neapzinātās)

vajadzības. Bet visiem bijušas arī nopietnas grūtības ar identitāti un pašvērtību. Vislabākā situācija no visiem pieciem tieši šajā ziņā, visticamāk, bijusi „zelta puisēnam” Vladimiram Uļjanovam.

Vecāku traumas kā savas dzīves uzdevuma - Varoņa lomas - pārņemšana.

Vismazāk no vecāku traumu sekām ir pasargāti jaunu vecāku bērni. Tas tāpēc, ka jauni cilvēki vēl nav iemācījušies pašārstēties – to iegūst tikai kopā ar dzīves pieredzi. No mūsu analizējamā trijnieka visjaunākie vecāki ir bijuši Staļinam – mātei 18 un tēvam 24 gadi, Josifam piedzimstot. Šķiet, ka galvenās jūtas, kas virmoja šajā ģimenē, bija dusmas, niknums. Gan tās, kas izrietēja no divu dēlu zaudējuma, gan tās, kas no Visariona kastrācijas traumām, gan tās, kas Kekei par savu agri mirušo tēvu un līdz ar to – Kaukāza apstākļos – no neaizsargātības sajūtas, dzīvojot tikai kopā ar māti.

Dusmas, no vienas puses, ir gan traumas izpausme, gan pašas var būt traumējošas. Taču no otras puses – tās ir emocionāls resurss, lai norobežotos no traumām un no visa cita, par ko pašam nebūtu jāatbild. Staļinam šāda deļa bija raksturīga visu mūžu – just līdzīgu mātei, pārņemot viņas dusmas, palīdzot tās nest arī tad, kad tās jau kļuvušas par melni mutuļojošu niknuma straumi. Bet – arī norobežojoties, dzenot māti prom, apsūkājot viņu gruzīniem ļoti stipros vārdos – par prostitūtu, piemērām. Savās pēdējās fotogrāfijās Keke izskatās gan it kā iegrimusi sevī, bet stingra, ar vaibstos sastingušām dusmām – tādām, kas vairs nav emocijas, bet tikai senu sāpošas dvēseles izvirdumu tagad sacietējušas lavas straumes.

Arī „glābjot” tēvu, Soso satiekas ar dusmām – audzinot sevī tās tādas, lai padarītu neiespējamu sevis psiholoģisku iznīcināšanu. Jau pavisam mazā Josifa acīs, kurš vienmēr bija par sevi daudz fiziski stiprāku un vecāku zēnu vadonis, vienmēr bija lasāms, ka viņu ir iespējams nogalināt, bet nevar piespiest padoties. Šo gribas konteineru un baiļu kontroles sistēmu viņš izstrādāja, it kā padarot to darbu, ko nebija varējis izdarīt viņa tēvs, un kurš tika psiholoģiski iznīcināts tādēļ, ka viņam šādas aizsardzības nebija.

Un vienlaicīgi viņš par tēvu ne dzirdēt negribēja – lai nebūtu jāizjūt svelošs kauns. Viņa revolucionārais segvārds Koba ir cēlies no A. Kazbegi grāmatas „Tēva slepkava” galvenā varoņa vārda, nomainot ģimenē lietoto Soso. Līdzīgas attiecības viņam izveidojās ar Dievu Tēvu. Kā viens no labākajiem skolēniem pareizticīgo garīgajā seminārā viņš to pamet, lai kļūtu par Kobu – vajātu profesionālu revolucionāru un tautas tēva – cara slepkavu, kam nekad nebūs savu māju.

Es Staļina identitāti stādos priekšā kā atomreaktoru – tajā galvenais ir supertrenēta biezsienas aizsardzība, aiz kuras slēpjas dies vien zin kas, bet visticamāk – maza, ievainota, nobijusies, sāpināta un nediferencēta dvēselīte.

Arī Ļeņina ģimenē dusmas ir bijušas noteicošās emocijas. Tikai tās ir izpaudušās „smalkākā”, diferencētākā veidā kā Staļinam. Vladimira Uļjanova temperaments tiek raksturots kā holerisks. (hole – grieķiski – žults, tādēļ holerisks varbūt var tikt tulkots arī kā žultains.) Holerīkiem ir raksturīga impulsivitāte un afektu kontroles grūtības un tas pilnībā izpaudās Ļeņina diskutēšanas, attiecību veidošanā ar biedriem un partijas darba vadīšanas manierē. Turklāt viņa gadījumā saikne ar žultsceļiem ir ne tikai simboliski metaforiska – viņš cieta no psihosomatiskiem gremošanas traucējumiem, kuru apzīmēšanai tika lietotas visvisādas diagnozes, ieskaitot galīgi neatbilstošo neirastēniju (burtiskā tulkojumā - nervu vājums).

Tajā pat laikā – Ļeņins spēja arī izcili vadīt, „konteinerizēt” savas jūtas. Tā laikā, kad vecākajam brālim Aleksandram tika izpildīts nāves sods pakarot, Vladimiram bija jākārt izlaiduma eksāmeni ģimnāzijā. Neskatoties uz atmosfēru, kura tobrīd valdīja ģimenē un paša jūtām, viņš spēj visus desmit eksāmenus nokārtot uz „teicami” un pabeigt skolu ar zelta medaļu.

Ļeņina gadījumā mums ir jārunā arī par bailēm. Aleksandrs iepinās puiciski teroristiskā organizācijā gadu pēc sava tēva nāves. Tā neko nepaguva izdarīt, tikai plānoja nogalināt caru. Vai tā nebija pašnāvība? Gan tēva nāvi pārdzīvojot, gan aiz bailēm no atbildības, kļūstot par vecāko vīrieti ģimenē. Vai šeit atkal neparādās tēvu nogalinājušais Oidips? (Šeit jāatceras arī mātesbrāļa Dmitrija mīklainā pašnāvība. Šim Dmitrijam turklāt ir viens krievu vārds ar sava tēva vecāko brāli Ābelu, kuram bija tik nopietns konflikts ar savu tēvu Moško, ka abi to risināja tiesā. Tātad – būt vecākajam dēlam nozīmē nikni konfliktēt ar tēvu. Ja no šāda konflikta bail, tad pašnāvība ir alternatīva.)

Ja dusmas ir kontainers, tad bailes – kaut kas, kas tajā iekšā un kas ceļas no atbalsta trūkuma vai zaudējuma. Un kas prasa jaunu atbalstu, pārbaudot cilvēka spēju būt tuvu, uzticēties. Šīs ir ļoti bībeliskas tēmas. Liekas, ka dusmīgais Vecās Derības Dievs Uļjanovu ģimenē caur mātes ģimeni ir iemājojis dziļi jo dziļi. Un kā jau jūdaiskajā tradīcijā pieņemts – mātei un patriarhālajai vecāku ģimenei ir svarīga nozīme jaunās paaudzes baiļu pārvarēšanas darbā arī tad, kad tā ir kļuvusi pilngadīga un izveidojusi savas ģimenes. Ļeņina gadījumā māte un māsas viņam ir bijušas daudz tuvākas par sievu. Vladimirs nodzīvoja tikai 8 gadus ilgāk par savu 1916. gadā - 81 gada vecumā mirušo māti...

Par īpaši lielām bailēm, pat šausmām, mums jārunā, aplūkojot Hitlera psihi. No Džona Tolanda grāmatā aplūkojamās Klāras Pelclas fotogrāfijas mums pretim lūkojas lielas, pārbiedētas un sāpēs izdegušas acis. Dēla fotogrāfijās, viņam kā harizmātiskam līderim suģestējot pūli, šie vaibsti gūst tālāku attīstību, izkliedzot sāpes un bailes visai pasaulei un kļūstot jau pavisam līdzīgiem Munka gleznā attēlotajam Kļiedzienam.

Hitlers pēc mātes nāves 1907. gadā, kas bija kā pēdējā ģimenes nāvju sērijā, iekrita ilgā pašārstēšanās, pašapzināšanās un iekšēju meklējumu periodā, kurš ilga līdz pat politiķa karjeras uzsākšanai 1918. gadā un kuram var izdalīt divas daļas. Pirmā – jeb Vīnes periods, kurā viņš dzīvoja bezpajumtnieku patversmē, - raksturojams kā sāpju, tukšuma sajūtu un baiļu „kristalizēšanās” laiks. Tad viņš atrod savu jauno piesaistes objektu un drošības sajūtas avotu – vācu tautu. Un tad viņam sāk formēties arī jaunās uz augošajām dusmām būvētās aizsardzības, kuras objektivizējas antisemitismā.

Otrajā, jeb Minhenes periodā, viņš sāk dzīvot Vācijā, kā brīvprātīgais iestājas vācu armijā un iegūst vācu pilsonību. Karš Hitleram ir kā savu dedzinošo jūtu izpaušana uzvedībā – tā laikā viņš izstrādā gan savas bailes, gan dusmas. Ar vārdu „izstrādā” es domāju tikai sublimāciju, nevis šo jūtu izcelsmes apzināšanos, tādēļ karošana nenoveda pie psihoterapeitiska – apzināšanās - efekta. Runājot psihodrāmas terminoloģijā – šajā laikā, tāpat kā visā tālākajā dzīvē, Hitlers izpauda savas jūtas impulsīvi, nevis spontāni. Izmantoja vēstures skatuvi, nevis lai kļūtu veselāks, bet lai (neapzināti) demonstrētu savu slimību. Savās pēdējās fotogrāfijās viņš atgādina tēvu Aloizu pirms nāves – uzburbusi, niknuma liesmās izdegusi, nogurusi un notrulināta seja, kura jau lūkojas pēc taciņas uz „jauniem medību laukiem”.

Tātad – pārņemot vecāku traumas un tās neapzinoties, neizārstējot, cilvēks vai nu aug no traumatiskas, bojātas sēklas (sava dzimuma vecāks) vai (un) dodas pa traumatisku meklējumu ceļu, kas izriet no pretējā dzimuma vecāka pieredzes. Minētais ir aktuāls visiem mūsu varoņiem.

Par to, ko nozīmē būt Varonim kā lomai, jeb jauna pamata zem kājām meklējumi.

Varoņa lomu es saprotu kā personības darbu savas dzīves „drošā pamata” izveidošanā, radot to no vecāku atstātā „divu klinšu” mantojuma. Šim darbam ir egoistiska motivācija – izveidot savu monolītu klinti, uz kuras varētu augt gan pats, gan nākotnē dibināmā ģimene un bērni. Ja nebūtu Varoņa lomas, tad tas, ar ko nobeidzās iepriekšējais stāsts – ka bērniem jāiet vecāku pēdās – nozīmētu, ka bērni nevar atrauties no vecāku iesāktās trajektorijas.

Varoņa loma dod cerību. Tā cilvēkam – savam saimniekam it kā saka – ja tu mani piepildīsi, tad atbrīvosies no traumām, kas sakrājušās tavā dzimtaskokā un tālāk varēsi iet, brīvi izraugoties pats savu ceļu!

Varoņa loma realizējas divos attīstības posmos. Pirmajā, jeb „pazemes” posmā, notiek mītos un pasakās tik bieži aplūkotā nokāpšana savu jūtu pagrabos un dažādu sarežģītu pārbaudījumu izturēšana. Palīdzība šajā procesā parasti nāk no objektiem (resursiem), kurus varonis pats ir radījis (vai kuriem ir palīdzējis) ceļā uz pazemi. Visgrūtākais Varoņa pārbaudījums ir – nevis

atbrīvot sagūstīto princesi, kas arī ir ārkārtīgi svarīgi, bet gan tikt atpakaļ „virszemē” – apziņā. Tātad apzināties visu šo procesu kā iekšēju, subjektīvu, nevis ārēju. Šī apzināšanās ir Varoņa lomas darba otrais posms.

Šeit jāsaprot, ka neviens no pieciem mūsu varoņiem virszemē – sevis apzināšanās posmā – nenonāca. Viņi visi iestrēga savā zemapziņā, paliekot Varoņi arī savas nāves brīdī. Līdz ar to mēs varam teikt – viņi nerealizēja Varoņa lomu, palika šajā attīstības stadijā.

Taču no otras puses – viņu uzdevumi – pārņemti no vecākiem - bija grandiozi. Tāpēc brīnums patiesībā ir arī tas, ka viņi vispār izdzīvoja. Ņemot vērā to, ar ko sākām šos stāstus – ka viņu vecākie sibliņi un arī citi senči ir pārāgri gājuši bojā, varam izveidot arī hipotēzi – viņiem šādas Varoņu lomas būtu par smagu, tādēļ viņi neizturēja jau sākumā.

Iedomāsimies kaut vai Ļeņina „divu klinšu” satuvināšanas darbu. Savā dziļākajā nozīmē tas bija Krievijas eiropeizācijas darbs. Vīrišķo, uz apziņu orientēto Rietumu (mātes Marijas Blankas – Grosšopfas) salaulāšanas darbs ar sievišķo, zemapziņā slīgstošo Krieviju (tēvu Ilju Uļjanovu), kuru, kā liecina populārais izteiciens, „ar prātu nesaprast”. Ne tikai kristīgi, bet pat reliģiski ekumēniskais darbs, liekot vienā ģimenē satikties bezmaz vai visām pasaules reliģijām.

Tas, ka Vladimiram Uļjanovam bērnībā nācās bieži vai pat sistemātiski krist un krītot skaļi būkšķināt savu lielo galvu pret grīdu, it kā simboliski stāsta, cik smagi ir bijis šai galvai un cik grūti to ir bijis noturēt uz pleciem. Nav brīnums, ka tieši tā neizturēja – asinsvadi sklerotizējās un viena puslode sačokurojās maza mazītiņa. Tas simboliski norāda uz slodzi, kas šīm smadzenēm ir bijusi jāiztur. No šī viedokļa man liekas maziski brīnišķīgās Roberta Sērvisa grāmatas latviskā izdevuma pirmo vāku noformēt ar fotogrāfiju, kas raksturo nevis Ļeņina personību, bet slimību - šauri medicīniskā izpratnē. „Baigi gribas dzīvot baigi” (K. Dimiters) un kādu pazemot, mākslinieki?

Ļeņina darba turpinātājs, „niknuma ģēnijs” Staļins sava elka un revolucionārā Tēva - Ļeņina iesākto ekumēnisko eiropeizācijas misiju nostiprināja savā jau pieminētajā aizsardzības čaulā. Viņš piespieda regresēt primitīvas, bet efektīvas aizsardzības līmenī visai tautai. Un notika atpalikušās Krievijas industrializācija! Tā kļuva par spēlētāju starptautiskajā politikā, turklāt par vienu no galvenajiem spēlētājiem! Vai tas nav Ļeņina mātes triumfs?

Tikai Staļins varēja uzvarēt Hitleru – par to ir vienisprātis gandrīz visi. Bet simboliski tas ir kā atjaunot sava tēva – klaidoņa – un viņa vīrieškārtas senču pašcieņu, uzaicinot tos pie viena galda ar pasaules varenajiem. Un šajā darbā izmantoja savas mātes mīlestību - dziļo, upurētiesspējīgo, pretrunīgi skaudro, bet neatlaidīgo un nekam nepakļāvīgo. „Dzīvo tūkstoš gadu, māt!”

viņš tai rakstīja īsajās vēstulītēs. Laikam garāk un personiskāk nespēja, jo tad akmenscietās bruņas varētu izkust asarās. „Vai tev nekā netrūkst, māt?”

„Par ko tu esi kļuvis, Josif?”, māte jautāja dēlam pēdējā tikšanās reizē, it kā nezinātu, kas attēlots uz ielām izkārtajos portretos.

„Caru atceries, māt?”, viņš tai atbildēja ar pretjautājumu. „Es tagad esmu kaut kas līdzīgs caram.”

...

„Būtu labāk kļuvis par garīdznieku.”

Dēls, protams, saprata šo valodu ārpus valodām, kurā runāja arī pats un kurā lepnumu izsaka šādi. Un viņš lepni atstāstīja šo sarunu citiem. Bet – kā joku... Bija jāmācās, lai saprastu Staļina jokus...

Savukārt Hitlers Vāciju izjuta kā Tēvzemi (Vaterland), bet vācu tautu – kā sievieti – māti, kura viņu mīl un kuras dēļ viņš nedrīkst precēties ar kādu citu sievietei, ja nu vienīgi īsi pirms nāves. Kā visdziļāko pazemojumu viņš izjuta kapitulāciju pirmajā Pasaules karā un šajā ziņā līdzīgi jutās vairums vāciešu, īpaši tie, kam karā bija nācies zaudēt tuviniekus un pēc kara ciest no inflācijas, ekonomiskās depresijas un kara uzvarētāju pazemojumiem.

Saliedēt zemi un tautu svētā laulībā viņš izjuta kā dēla pienākumu. Un tas viņam izdevās – vācu ekonomika piedzīvoja strauju augšupeju. Taču, kad tas notika, viņš neapstājās un neorientēja valsti tajā virzienā, kurā Vācija un sevišķi Japāna pagriezās pēc 2. Pasaules kara. Mačiskais revanšisms - niknuma izpausme uzvedībā - ņēma virsroku. Turklāt viņa senči smagi bija izjutuši zemes trūkumu. Tā dēļ vecmāmiņai Marijai Annai bija jākalpo svešās mājās, tā dēļ viņa nevarēja apprecēties jaunībā un dzemdēja ārļaulības bērnu – Ādolfu tēvu Aloizu - 42 gadu vecumā. Tā dēļ Aloizam bija jābēg no mājas. Tā dēļ mātei Klārai kā pavisam jaunai kalponei bija jābēg ar savu nākamo vīru. Tā dēļ - „Drang nach Osten”

Hitlera zaudējums karā lika vāciešiem izsapņot impērisko sapni līdz sāpīgām beigām. Tas sagrāva vācu tautas lielummānijā ieceptos mazvērtības kompleksus – par to, ka tai, atšķirībā ne tikai no angļiem, frančiem un spāņiem, bet pat kaut kādiem tur nieka holandiešiem un portugāļiem, nebija izdevies nodibināt koloniālu impēriju. Un šajā kompleksu ārstēšanas darbā Staļins viņam palīdzēja.

Vai, apzinoties to gigantisko darbu, ko mūsu varoņi ir veikuši pasaules objektīvajā un subjektīvajā vēsturē, prasīsim, lai tie izpildītu savu Varoņu lomu arī personiskās attīstības nozīmē? Laikam tas būs netaisni, jo no viņiem vēsture prasīja ko citu. Tie esam mēs, kam jāiet tālāk – kopā ar atbrīvoto princesi jāuzkāpj atpakaļ virszemē. Jo – viņu Varoņa lomu darbs nav beidzies līdz ar viņu personiskās attīstības darba izbeigšanos fiziskās nāves dēļ. Viņi ir kļuvuši par ikonām – iesaistījuši šajā darbā plašas tautas masas. Un arī šo rakstu nevar vērtēt citādi, kā vien šo triju Varoņu lomu darba sastāvdaļu. Mēs pūlamies tikt virszemē – apzināt...

Par drāmas trīsstūriem.

Pirms turpinām atpakaļtikšanas pūliņus solītajā virszemē, jeb apziņā, mums vēl ir jāpakavējas mūsu varoņu zemapziņas norisēs. Mēs sākām šos stāstus ar statistiku par mūsu varoņu sibliņu nāvēm, bet tad aizceļojām „tālāk dzimtaskokos” un pat objektīvās vēstures peripetijās. Tagad mums ir jāatgriežas uz zaudējumu patopsiholoģiju, īpaši „neskaldot matus” par to, kuri no zaudējumiem mūsu varoņiem ir būtiskāi - senie vai nesenie, savējie vai kdzimtaskokā sazimētie. Jo tas, kas mums ļauj un liek runāt par šiem zaudējumiem, ir mūsu varoņu Upura uzvedība. Tā ir gan vēstures, gan mūsu pētījumu objekts.

Kā mēs to ne vienu vien reizi esam minējuši – zaudējuma traumā radušās jūtas cilvēkam ir kaut kā jāizstrādā. To darīt viņam palīdz Upura loma – jo tai piemīt milzīga vara pievērst sev visas Upuru pasaules uzmanību un izprovocēt „publikā” emocionālas reakcijas. Un atkarībā no tā, kādas emocijas, - sašķelt šo pasauli „baltajā” un „melnajā”. Radot „balti melno domāšanu”. „Baltā” daļa jeb Upuri-Glābēji ir tā, kam dominē bailes un tukšuma sajūtas un līdz ar to – nepieciešamība atgūt drošības sajūtu un kas tādēļ ir motivētas uz piesaistīšanos Upurim-Upurim. Bet „melnā” – Upuri-Vajātāji – tie, kam dominē dusmas un nepieciešamība strādāt ar savām robežām un kas to dara, cīnoties ar Upuri-Upuri.

Visi trīs mūsu varoņi ir bijuši izteikti harizmātiski, kas nebūt nenozīmē – dzimuši oratori. (Viņiem visiem nācās speciāli mācīties, lai būtu sekmīgi šajā ziņā.) Jo būt harizmātiskam nenozīmē kaut ko tehnisku. Tā ir spēja it kā saplūst ar uzrunāto – vienalga, vai tas ir viens cilvēks, vai tūkstošiem liela auditorija, radot šiem cilvēkiem sajūtu, ka orators pauž viņu līdz šim vārdos neizteiktās jūtas, radot milzīgu atvieglojuma sajūtu.

Kas ir tā enerģija, kas rada šādu fenomenu? Tai, protams, ir divpusēja izcelsme. No publikas puses – ne katrs spēs būt tās līderis. To varēs tikai tāds, kas vislabāk pārstāv grupas vērtības. Bet no paša līdera puses – ir ļoti jāgrib saplūst ar šo grupu jeb Upuru publiku, kā šeit to saucam. Šādu saplūšanas motivāciju rada zaudējumu radītais tukšums un bailes. Tās ir jūtas, kas caur Upura varu parūpējas, lai tam būtu Glābēji.

Tāpat arī Vajātāji – tādi, uz kuriem izgāzt dusmas un ko vainot. Un – nav svarīgi, vai viņi objektīvi ir par kaut ko vainīgi vai nav. Svarīga ir šī te Upura vajadzība izgāzt dusmas, norobežoties, veidot savam zaudējumam jaunas aizsardzības. Un viņš izmanto šiem mērķiem tos, kas no viņa subjektīvā viedokļa raugoties, par tādiem izskatās.

Klasiskā shēma visklasiskākajā veidā ir atpazīstama visu trīs mūsu varoņu uzvedībā. Tā, piemēram, Leņins par savējiem - Glābējiem vispirms formulēja agrāros sociālistus, tad no tiem atšķēla jaunus savējos – teroristus, kurus turpmāk sāka saskatīt marksistos, kas akcentēja šķiru cīņas un

proletariāta diktatūras nozīmi. Kopā ar elku Pļehanovu izveidoja sociāldemokrātu partiju, līdz ar cita bijušā drauga Martova „šķeltnieciskas darbības” palīdzību sadalīja partiju boļševikos un meņševikos. Bet ne jau Pļehanovs vai Martovs bija šķeltnieks. Tāds bija Ļeņins.

Tieši tāpat darbojās Staļins – viņam uz līdzenas vietas starp vakardienas draugiem parādījās sabotieri, spiegi, nodevēji. Un tauta tam noticeja – ka vakardienas varonis patiesībā ir vācu spiegs, piemērām, - tik liels bija šī viena cilvēka niknuma un baiļu hipnotiskais spēks.

Protams, arī Hitlers ar savu Upura varu nevarēja rīkoties kā citādi. Tikai viņam bija ārieši un jūdi. Arī zemākas rases, kā slāvi, piemērām. Bet tas taču nav būtiski, pēc kādām objektīvajām pazīmēm, veicot šo sadalīšanu, vadās Upuris. Galvenais ir tas, ka pasludinot sevi par Upuri un veicot šo dalīšanu, viņš realizē savu varu. Jo Glābēji ir dabūjuši atbalstu un komplimentus, par kuriem jūtas parādā esam., bet Vajātāji – sajūt bailes, ka pēc šādiem apvainojumiem var sekot represijas, dusmas, ka tiek nepelnīti apvainoti, dažreiz vainas sajūtas, ja Upura vara nebūtisku nodarījumu ir pacēlusi briesmīga grēka līmenī utt.

Klasiska iziešana no drāmas trīsstūra ietver sevī derolēšanu – pateikšanos cilvēkiem, kas šajā zemapziņas impulsu teātrī spēlēja Glābēja un Vajātāja lomas. Protams, ka mūsu varoņi uz neko tādu nebija spējīgi. Tādēļ viņi turpināja slimīgi un neadekvāti uzvesties, nebūdami slimi ne ar vienu tādu slimību, kuras dēļ būtu jāierobežo viņu rīcībspēja. Nereti tiek runāts par Staļina paranoju, piemērām. Nu nevar viņam diagnosticēt šo sindromu, nesanāk. „Upura loma + Upura vara + funkcionēšana Drāmas trīsstūrī + diktatora stāvoklis sabiedrībā” pagaidām neskaitās psihiska slimība. Un ir tikai vienas zāles pret to, lai Upuri savu dabisko interesi par varu nerealizētu politiski, izraisot tāda līmeņa kataklizmas kā mūsu varoņi – stipra demokrātija. Monarhijas šādus pārbaudījumus neiztur. Tomēr ar demokrātiju, lai tā būtu stipra, arī ir problēmas – galu galā Hitlers savu varu ieguva demokrātiskā ceļā. Un te mums vēl priekšā saruna par demokrātiju kā individuālisma un patriarhālisma meitu, kuru nu nekādi nevar iegrozīt matriarhālā vidē, kura prasīties prasās uz autoritārismu.

Ko izvēlas par varoņiem ar tiesībām uz Upura lomām?

Protams, ka neviens no mūsu varoņiem nav tikai individuāls fenomens. Grupu psiholoģija formulē pavisam bezkaislīgi – par līderiem kļūst tie, kas visprecīzāk pārstāv kopējās vērtības.

Kā gan varēja notikt tā, ka par Vācijas reihskancleru demokrātiskā ceļā kļūst frontes jefreitors? Cilvēks bez ģimnāzijas izglītības, nerunājot nemaz par universitāti? Bez aristokrātiska titula, stāvokļa sabiedrībā? Austrietis, kurš tikai pirms dažiem gadiem ieguvis vācu pavalstniecību? Cilvēks, kurš atklāti paziņo, ka represēs veselu nacionālo grupu – pie kam tādu, kam ir senas saknes vācu sabiedrībā un kas pārvalda ievērojamus kapitālus?

Tas tā var notikt tikai tad, ja sabiedrības vairākumam ir tādas pat vērtības kā potenciālajam līderim. Ja sabiedrība var identificēties ar šo līderi. Ja sabiedrība ir gatava kopā ar viņu uzvarēt un kopā kļūdīties. Ja sabiedrība ir tikpat traumēta vai mazdiferencēta kā viņš. Respektīvi – demokrātiski ievēlēts līderis kaut ko saka par sabiedrību, kura viņu ir ievēlējusi.

Bet Leņinu un Staļinu tak neievēlēja! Jā, bet tie aizstāvēja savas tiesības uz varu Krievijā revolucionāro cīņību un pilsoņkara frontēs. Tas tomēr ir kaut kas vismaz līdzvērtīgs vēlēšanām, ja cilvēki ar ieročiem rokās aizstāv savus līderus un to vērtības, gatavi par tiem mirt un dara to aizrautīgāk, nekā citas „partijas”.

Minētais liek mums secināt, ka ne tikai vājā demokrātija, kas nāca tūlīt pēc monarhiju krišanas Vācijā un Krievijā, ir atbildīga par mūsu varoņu režisētajiem noziegumiem. **Arī tauta un tās intelektuālā elite, nespēdama diagnosticēt, ka viņu idejas nāk no zemapziņas, nevis apziņas un laikus neapturēdama šīs rotaļas ar sērkokiem, ir atbildīga par sekām.** Citiem vārdiem – ja tauta zina un sevī un citos atpazīst to, par ko mēs šeit runājam, tad tas dara demokrātiju daudz aizsargātāku.

Par princesi.

Visās varoņpasākās varonis cīnās un atbrīvo princesi. Vai mūsu stāstos nebūs nekas par princesēm? Protams, ka būs. Tikai mums jāiet uz visu pēc kārtas – tādā nozīmē, ka sastapšanās ar Sievieti katram vīrietim notiek kādā no šīs sievietes lomām. Turklāt šo lomu hierarhija ir ar vīrieša attīstību saistīta un to var attēlot kā šādu virkni.

Māte > Māsa > Meita > Sieviete > Princese

Par Varoni un viņa māti mēs jau runājām. Svarīgs un ne tik bieži pamanīts ir Dvīņu vai Brāļa/Māsas princips. Tā Lēto bērni Apollons un Artemīda grieķu mitoloģijā ir tik tuvi viens otram, ka neskatoties uz savu fizisko skaistumu ir gandrīz aseksuāli un viņu tuvība iztur daudzus pārbaudījumus no trešo personu puses. Īpaši attiecībā uz Artemīdu, kuras jaunavības apdraudējums parasti tiek sodīts ar nāvi. Apollonam nereti gadās visādas ķibeles ar sievietēm, kuras parasti izrādās neuzticīgas, bet arī tad vienmēr talkā nāk māsa. Visbiežāk ar kārtējo nāvēssodu.

No mūsu varoņiem attiecībās ar sievietēm tālāk par Brāļa/Māsas attiecībām neprogresēja Ļeņins. Nabaga ar Bazedova slimību slimā (sirdsklauves, kakla pietūkums, jeb kākslis, „varden acis”, jeb eksoftalms) Naģežda Krupskaja pacietīgi pagrieza ceļu mātei Marijai Aleksandrovnai un vecākajai mātai Annai Iljiņičnai, konkurējot vienīgi ar jaunāko māsu Mariju Iljiņičnu. Bet – tā taču ir abu mirušo māsu Olgu vieta! Tās revolūcijas vadoni dzimtaskokā ieskauj no abām pusēm. Jo vecākā veidoja zaudējumu, par kuru mēs te tik daudz jau esam runājuši, bet ar jaunāko kopā viņi bērībā veidoja pāri, ko nereti sauca par „nevaldāmajiem”. Turklāt māsas aizvietošanas iespaidu Krupskaja uztur arī ar dzimšanu gandrīz vienā gadā ar pirmo Olgu. Viņas slimīgums, bet nenomiršana savā veidā simbolizē abu Olgu „atdzīvināšanu” un mūžīgo dzīvošanu

Nu bija jau arī romāns Iljičam ar Inesi Armandu, kura varēja piedāvāt un arī piedāvāja izmēģināt ko tādu kā rūpes un atbildība par sievieti, taču prata būt arī māte – galu galā viņai jau bija pieci bērni pirms satikšanās ar Ļeņinu.

Viņš pamēģināja. Nepatika. Un tad viņš pārtrauca tuvas attiecības, bet līdz pat Ineses nāvei nepaguris aicināja to pievienoties viņa „māsu” pulciņam. Dažreiz uz īsu laiku tas viņam izdevās. Krupskajai pret to „nebija ko iebilst”.

Saliekot kopā Ļeņiņa attiecības ar māti un māsām ar šo neseperēšanos un „zelta puisēna” lomu, ir ļoti viegli saprast, kā var rasties materiālistiskais princips „esamība nosaka apziņu”. Atkarība no „savām” sievietēm nevar neizpausties kā „ār pasaules” un „iekš pasaules” saplūšana, kā objektīvā un subjektīvā novienādošanās un nešķiramība. „Ja es slikti jūtos, tad sievietes kaut ko nav izdarījušas pareizi” – tā ir atkarīgas domāšanas ikona un tā ir loģiska, ja nepastāv seperācijas – savas psihe izveidošanas – pienākums. Bet ja mēs skatāmies vēsturiski un neizvirzām seperācijas pienākumu, tad viss, ko mēs jūtam, ir tādēļ, ka ārējie notikumi šīs jūtas rada.

Vladimira Iljiča jūtas un visa iekš pasaule veidojās viņa ģimenes, vecāku un pirmkārt, mātes ietekmē. Ļoti ticama ir hipotēze, ka Marija Aleksandrovna apzināti vai neapzināti ienīda Krieviju un visu krievisko, ieskaitot savu vīru. Faktiska saiknes ar luterisko baznīcu saglabāšana pēc pāriešanas pareizticībā, vīra biežie darba braucieni un agrā nāve ir tam netieši pierādījumi. Turklāt – visi četri viņas izdzīvojušie bērni kļuva par boļševikiem – Krievijas grāvējiem – tas daudz nopietnāk ļauj runāt par mātes naidu. Vai tas nenozīmē, ka viņi – ar Varoņa lomas palīdzību – pārņēma mātes jūtas? Un neseperējušies – kalpojot par mātes vairogu – izpauca šīs jūtas uzvedībā, kura ar tām – konkrēti, niknumu – bija saistīta.

Hitlera māsa Paula ir vēl vairāk kā brālis aplaupīta ģimenes likteņa dēļ – viņa savus vecākus zaudēja pavisam agri. Tādēļ brālis un māsa faktiski bija konkurenti uz trūkstošo uzmanību. Neko daudz par abu attiecībām ko teikt nav. Jo to nav.

Tomēr Hitleram Brāļa loma bija svarīga. Un tieši Vecākā Brāļa! Viņa dzīvē kā iemīļotās figurē tikai divas sievietes: par viņu 19 gadus jaunākā pusmāsas meita Gēlija un 23 gadus jaunākā Eva Brauna. Tomēr Hitlers ir tā pārņemts ar attiecībām ar visu Vācu Tautu, kas patiešām ir erotiskas kaisles pilnas, ka abas nemitīgi jūtas atstumtas un aizmirstas. Abas izšķiras par pašnāvībām, Gēlija to veic rezultatīvi, Eva – nerezultatīvi, toties divreiz, ja neskaita trešo, kura nebija vienpersoniskas izvēles un atbildības vadīta.

Bet kas bija Vācu tauta, par kuru Ādolfs tā rūpējās un kuras atdzimšanai veltīja visu savu enerģiju? Manuprāt, šeit nav grūti ieraudzīt mirušās mātes tēlu. Tās, kuru neizārstēja – tātad nogalināja – ebreju ārsts Dr. Blohs, tomēr neaizmirdams iekasēt prāvu honorāru par ārstēšanu. Tā, kuru ar Tautas simbolu kopā „salīmēt” palīdzēja R. Vāgnera mūzika, kuru Hitlers, gluži tāpat kā Ļeņins, ļoti mīlēja.

Tas liek man domāt, ka galvenā Hitlera vīrišķīgi seksuālā enerģija nav bijusi vērsta ne „Sievietes”, ne „Māsas” tēlu virzienā. Lielāko daļu no tās ir piesaistījusi „Māte” ar tās izmisumu un bezgalīgā tukšuma pārņemto dvēseli.

Pašnāvība ir ļoti interesanta tēma arī Staļina ģimenē. Viņa otrā sieva Naģežda Allilujeva izdara pašnāvību. Bet pirmā – Jekaterina Svanidze – mirst, kad abu dēliņam Jakovam ir tikai gadiņš. It kā nāve no slimības. Bet varbūt psihosomatiskas?

Lai izdarītu pašnāvību, bez izmisuma, depresijas, sāpēm, aizvainojuma, bezpalīdzības sajūtām ir vajadzīgas arī lielas, milzīgas dusmas. Bet tās ir jūtas, no kuru pārpilnības cieta gan Hitlers, gan Staļins. Varbūt mīlot dusmīgu cilvēku var rasties vēlēšanās daļu viņa ciešanu pārņemt uz sevi? Bet varbūt – neapzināti jūtot, kā šis cilvēks ir cietis un cieš no Nāves, rodas tieksme šo Nāvi parādīt – izvilkt uz skatuves, lai tā kļūst reāla, nevis turpina būt tāda samirkusi, slapstīga zemapziņas staigule.

Trešā iespēja ir jau apskatītā – abi „draugi” no visām iespējamām izvēlas tās sievietes, kuras ir visnevarīgākās, visatkarīgākās, ar visnestabilako psihi vai fizisko veselību. Neapzinātais labums? Drošība Vecākā Brāļa lomā. Tas nav maz.

Lai nu kā – visas saistībā ar Staļinu minētās sievietes ir ne tikai viņa kontrolētas, bet tās visas tiek droši un ar trešo personu palīdzību iepazītas kādā ar mīlestību nesaistītā sakarā. Tā minētās Jekaterina un Naģežda ir cīņabiedru attiecīgi māsa un meita. Matrjona Kuzakova – dzīvokļa saimniece trimdā. Jevgeņija Zemļaničina – sievasbrāļa Pāvela sieva. Roza Kaganoviča – cita cīņubiedra meita. Vera Davidova – Lielā teātra, kura plaši pazīstams cienītājs un „patrons” bija Staļins, soliste. Bet visklusākā un neievērojamākā – Vaļečka Istomina – vadoņa saimniecības vadītāja.

Es gribētu sliekties uz to, ka Staļins, lai gan ar bailēm, aizdomām un nedrošību, tomēr mēģināja atvērt sevi Sievieteī. Šajā ziņā viņš bija visattīstītākais no mūsu trijotnes. Bet tikai līdz Nadjas „nodevībai”, kā viņš

dēvēja sievas pašnāvību. Pēc tam viņš nolēma sevi emocionālai vientulībai, naidam un šī naida neapzinātai „izstrādāšanai” drāmas trīsstūros.

Bet kā tad tur īsti ir ar Princesi? Tas ir pasakās attēlots arhetips, ar kuru Varonim ir jāsatiekas viņa pazemē – zemapziņā. Šī Princese ir jāatbrīvo – jāatdala no pārējiem arhetipiem un jāuznes virszemē – apziņā. Tas dod iespēju Varonim savu lomu tālāk realizēt apzinātā vai vairāk apzinātā veidā. Attiecībā uz Raini un Pumpuru šī iespēja kaut kādā mērā realizējās. Bet uz šajā rakstā pētāmo trijotni – noteikti nē. Viņi savu Princesi nesastapa, gaismā neizcēla un uz apzinātām rīcībām spējīgi nekļuva. Viņi tikai spēja turpināt savu neapzināto programmu darbību.

Kāpēc sociālisms?

Ja kokam nolauž zaru, tad „galotnes vieta” „atkāpjas” virzienā uz celmu. Un ja cilvēks cieš zaudējumu, tad viņš regresē, kļūst bērnišķīgs, jeb atkrīt atpakaļ sevī un savā dzimtaskokā – sāk intensīvi komunicēt ar savu senču psihiskajām pārstāvniecībām psihē. Tas ir grupas, vai kolektīvais funkcionēšanas līmenis.

Šim kolektīva principam ir jāizpaužas arī ārēji – jo iekšējās norises ir kaut kur jāizspēlē savdabīgas ”impulsu drāmas” veidā – tās kā mūsu varoņu gadījumā ir kari, represijas, politisko pretinieku iznīcināšana un tā tālāk.

Zaudējumam caur milzīgo motivāciju ārstēšanas interesēs iegūt Upura lomu un realizēt Upura varu ir saprotama ieinteresētība pašārstēšanās vajadzībās izmantot arī sociālisma politisko ekonomiju, radot plaši zināmās boļševistiskās spekulācijas – par šķiru cīņu, proletariāta diktatūru, plānveida ekonomiku utt. Taču – minētās atkarīgās „esamības, kas nosaka apziņu” dēļ nav saskatāma sociālisma kā „zaudējumu sadziedēšanas hospitāļa” loma.

Bet neatkarīgam cilvēkam – tādām, kurš spējīgs atdalīt iekšpasauli no ārpasaule – ir viegli ieraudzīt sociālisma teorijas un prakses neapzināto pašārstēšanās nozīmi. Un atkarībā no psihisko vajadzību niansēm, tiek izmantota speciāli tām piemēroti sociālisma veidi.

Tā **nacionālsociālisms** ir radīts un der (cik nu var runāt par neapzinātu derīgumu) cilvēkiem ar izteiktām tukšuma sajūtām + dusmām. Konkrēti Hitlers savā personiskajā attīstībā caur bezpajumtnieku patversmēm un karu bija atveseļojies jau līdz dusmu līmenim. Taču viņa neseperētība no mātes lika tam izjust arī mātes jūtas – tukšuma sajūtu, jauktu ar izmisumu un šausmām. Nacionālisma ideja tieši pret šīm jūtām palīdz (it īpaši īslaicīgā perspektīvā) labi.

Ļaudīm, kuriem zaudējuma trauma izpaužas kā tikai dusmas un naidi, nacionālisma mātišķā ideja nav vajadzīga. Labāk noder internacionālisms – tad var cerēt uzlādēties arī no iespējami daudzu citu cilvēku dusmām. Kā

noprostat, es runāju par **bolševikiem** vai **komunistiem** – tajā skaitā mūsu raksta objektiem Ļeņinu un Staļinu.

Bet tiem, kam prevalē bailes un nedrošība, vislabāk der maziņu vai **sociāldemokrātijas** lozungi.

Ir jāatbrīvo sociālisms kā politiskas ekonomijas teorija un prakse no sociālisma kā „Upuru slimnīcas”. Jo šādu lomu vislabāk uzticēt tam, kas ir speciāli šim mērķim radīta – grupu psihoterapija, ieskaitot „psihodramu, sociometriju un grupu psihoterapiju” ko man ir tas gods pārstāvēt kā speciālistam.

Nobeigums.

Kas liek vairumam šīs nodaļas varoņu biogrāfu un pētnieku, kā arī lielai sabiedrības daļai dzīvot ar sākumā minēto „aklo punktu”, neredzot Ļeņina, Staļina un Hitlera uzvedības subjektīvajos pārdzīvojumos meklējamus avotus un nāves lomu tajos? Un kas tādēļ liek cilvēkiem uzvesties līdzīgi kā jaundzimušajiem, neirotiķiem un mūsu varoņiem – izstumjot no apziņas iespējamo savu drāmas trīsstūru darbību? Tas ir ļoti interesants un nozīmīgs fenomens, bet arī baiss. Jo tas veido kolektīvā ārprāta bāzi, no kuras var izlauzties jauni Varoņi ar jaunām „impulsu drāmām”, kuras neviens kā tādas neatpazīs un neteiks, ka „karalis tak ir kails”. Bet tas rada iespēju pagātnei atkārtoties.

Vai saprotam, cik liela atbildība gulstas uz cilvēkiem, kas kaut ko no visa tā saprot? Un cik svarīgi ir, lai šī atbildība būtu dalīta un sabalansējama ar iespējām to realizēt?

Literatūra.

- T. Junge „Līdz pēdējai stundai”, Atēna, 2005
L. Markū „Staļina personiskā dzīve”. Daugava, 2006
S. S. Montefjore „Sarkanā cara galms”, Atēna, 2004
E. Radzinskis „Staļins”, Zvaigzne ABC 2004
V. Rudzītis „Bendes meitiņa un viņas tēvs”, Preses nams 2002
R. Serviss „Leņins. Patiesā biogrāfija”, Atēna, 2004
Dž. Tolands „Ādolfs Hitlers”, Atēna 2005